

Pukovnik u penziji
mr OBRAD BJELICA

Kontinuitet vojnog školstva u JNA

»Smatram da je od naročitog značaja činjenica da su temelji našeg vojnog školstva položeni u narodnooslobodilačkom ratu. Naše ratne starješine učile su kroz borbu i baš zbog toga slavne tradicije narodnooslobodilačkog rata zauzimaju izuzetno važno mjesto u vaspitanju mladih starješina.

Mlade generacije prihvatile su te tradicije sa velikom ljubavlju i sa istinskim osjećajem odgovornosti za nepokolebljivu odbranu veličanstvenih tekovina narodnooslobodilačke borbe i socijalističkog samoupravljanja...«

TITO

Polazeći od principa oslonca na sopstvene snage u stvaranju revolucionarnog vojnog kadra i njegovog značaja za vođenje narodnooslobodilačkog rata, naše vojnopolitičko rukovodstvo, posebno drug Tito, već na početku oružane borbe preduzelo je mnoštvo mera da se vojni i vojno-politički kadar sistematski vojnostručno i politički osposobljava i školuje u sopstvenim školama — na kursovima, i u teškim uslovima rata.

Spoljni i unutrašnji uslovi u kojima je vođen narodnooslobodilački rat nisu omogućavali da se osnivaju klasične vojne škole — vojne akademije (kao u miru) — za dobijanje vojnog starešinskog kadra. Jedini stvarni i najpouzdaniji izvor za dobijanje većine komandnog i političkog kadra, naročito u početku NOR-a, činili su borci koji su pokazali svoju »ratnu veštinu« i hrabrost u svakodnevnoj teškoj borbi.

Vrhovni štab, Centralni komitet KPJ i drug Tito poklanjali su stalnu pažnju osposobljavanju i uzdizanju starešinskog kadra. U prvom broju »Biltena« od 10. avgusta 1941. godine, vrhovni koman-

dant drug Tito je pisao: »Sa razvijanjem širih ustanaka narodnih masa, stvarat će se i potrebne komande, zato je nužno da se štabovi i komandiri partizanskih odreda pobrinu za provjerene i dobre komandire i komesare koji treba da stanu na čelo pobunjenih masa«¹. Nešto kasnije, u oslobođenom Užicu, izrađen je »Plan vojne nastave sa onima koji do tada nisu služili vojsku«, a njih je u toku čitavog NOR-a bio veliki broj. Poznato je da je preko 70 odsto naše NOVJ i POJ sačinjavala omladina, koja u većini nije služila bivšu jugoslovensku vojsku. Na osnovu navedenog plana Vrhovnog štaba, glavni štabovi po pokrajinama i štabovi NOP odreda razrađivali su svoje planove za obuku boraca i jedinica.² U jesen, a naročito krajem 1941. godine, organizovani su, pri mnogim štabovima bataljona i NOP odreda, raznovrsni kursevi (tečajevi) za niže starešine — od desetara do komandira čete.³

Koliko je Vrhovni komandant posvećivao pažnju obuci mladih boraca i starešina pre njihovog uvođenja u borbu vidi se iz sadržaja jedne njegove naredbe: »Mlade neiskusne starješine i borce ne treba uvoditi u akciju bez prethodne obuke i izvežbanosti u upotrebi raspoloživih borbenih sredstava. Odmah preduzeti obuku starješina jedinica u izvođenju svih taktičkih radnji, a naročito napada i odbrane, gonjenja i odstupanja... Pri štabovima brigada obrazovati deseto-dnevne kurseve za komandire četa i komandante bataljona, sa kojima izvoditi obuku... Takođe, u istom smislu pri štabovima divizija obrazovati isti ovakav kurs za komandante brigada i njihove zamjenike«.⁴

Uporedo sa vojnostručnom nastavom izvođena je i politička nastava. O tome je drug Tito u listu »Proleter« iz 1942. godine pisao: »Pitanje teoretskog i političkog odgoja naših kadrova je jedno od najvažnijih pitanja, koje se u svojoj ošttrini postavlja... Potrebno je odlučno pristupiti teoretskom i političkom odgoju kadrova«⁵ Kao što je poznato, učilo se i borilo uporedo, jer drugačije objektivno

¹ Josip Broz Tito: *Vojna djela*, VIZ, Beograd 1961, knj. I, str. 23.

² Takav jedan plan četrnaestodnevne obuke za jedinice Durmitorskog NOP odreda sastavio je član Vrhovnog štaba Moša Pijade za vreme boravka u Zablaku.

³ Tako, na primer, komandant NOP odreda za Kordun i Baniju 28. 11. 1941. izdao je naredbu, u kojoj, u vezi sa školovanjem starešina, stoji: »Naređujem da komandanti bataljona sa snagama kojima raspolažu organizuju kraće kurseve za osposobljavanje komandira četa«. (*Zbornik dokumenata i podataka c NOR-u jugoslovenskih naroda* — u daljem tekstu *Zbornik*, tom V, knj. 5, str. 65).

⁴ Arhiv Vojnoistorijskog instituta (u daljem tekstu Arhiv VII), k. 7, reg. br. 4/3-1; *Zbornik*, tom II, knj. 7, str. 278.

⁵ *Zbornik*, tom II, knj. 6, str. 200.

nije moglo biti. Međutim, takav način obučavanja jedinica i starešina, iako se u nekim elementima zadržao do kraja rata, nije mogao u celini zadovoljiti potrebe za stručnim osposobljavanjem starešinskog kadra za više dužnosti (komandanti bataljona, brigada, divizija i sl.). Bilo je nužno obezbediti viši nivo osposobljavanja i obuke za navedeni kadar, a u skladu sa narastanjem NOV i POJ i sve većim potrebama za višim vojnim i političkim kadrom.

1. Ratne vojne škole i kursevi i njihov vaspitno-obrazovni rad

Vojne škole u NOR-u bile su ustanove NOV i POJ u kojima se školovao komandni i politički kadar. Kako ratni uslovi nisu omogućavali da se stvaraju klasične vojne škole i akademije iz kojih bi se jedinice neprekidno popunjavale obučenim vojnim starešinama, to je u tim uslovima jedina mogućnost bila da se, pored brojnih kurseva, pristupi formiranju škola sa skraćenim programima za osposobljavanje starešina za razne stepene komandovanja. U njima su slušaoci, u stvari, aplikacijom nadopunjavali već stečena praktična iskustva i širili saznanja vojnoteoretskim osmišljavanjem praktičnih borebnih radnji i postupaka.

Naredbom Vrhovnog štaba od 4. novembra 1942. osnovana je Vojna škola Vrhovnog štaba NOV i POJ pod neposrednim njegovim rukovodstvom.⁶ Škola je počela rad novembra iste godine u Donjem Lapcu. Bio je to jedinstven primer u drugom svetskom ratu da jedna mala zemlja koja vodi teški partizanski i narodnooslobodilački rat organizuje vojne škole na svojoj slobodnoj teritoriji izloženoj stalnim napadima neprijatelja i često velikim ofanzivama. Potreba za navedenom školom najbolje se vidi iz naredbe o njenom osnivanju u kojoj stoji: »S porastom narodnoslobodilačke vojske proširuju se i njeni zadaci, čije rešenje zahteva sposobne komandante koji budno prate iskustva naše borbe i produbljuju svoje vojno znanje, usavršavajući se u toku ove velike borbe za konačno proterivanje okupatora iz naše zemlje i uništenje domaćih izdajnika«. Vrhovni štab istom naredbom jasno je odredio i cilj i zadatke škole: »...obuka u usavršavanju komandnog kadra narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije, izučavanje i primena iskustava narodnooslobo-

⁶ *Zbornik*, tom II, knj. 6, str. 334—338; pukovnik Todor Radošević: *Škole Vrhovnog štaba NOV i POJ za usavršavanje komandnog kadra u NOR-u*, VIG br. 3/1971, str. 118.

dilačke borbe u sprovođenju jedinstvene doktrine u našoj vojsci». ⁷ Međutim, treba istaći da je prva oficirska škola u NOR-u osnovana znatno ranije pri Glavnom štabu Hrvatske, 20. februara 1942. godine. Od februara do novembra 1942. godine, kada je ova škola prerasla u Vojnu školu Vrhovnog štaba, u njoj je školovano osam klasa: pet na nižem (344 slušaoca) i tri na višem kursu (57 slušalaca). Novembra 1942. godine Oficirska škola Glavnog štaba Hrvatske je reorganizovana i poslužila je kao osnova za formiranje Vojne škole NOV i POJ. Za komandanta te prve vojne škole Vrhovnog štaba postavljen je Savo Orović. On je 9. novembra 1942. godine preuzeo dužnost od Danila Latasa, komandanta Oficirske škole Glavnog štaba Hrvatske, koja je tada prestala da postoji.

U sastavu Vojne škole Vrhovnog štaba radili su niži i viši kurs. Školovanje na pojedinim kursevima trajalo je do 30 dana. Nastava je izvođena svakog radnog dana od 8 do 12 časova i od 14 do 18 časova, što je za 30 dana iznosilo oko 240 časova redovne nastave.

Nastavni plan i program propisao je Vrhovni štab (broj predmeta, redosled i značaj njihovog izučavanja i dr.). U programu je posebna pažnja posvećena izučavanju taktike i rešavanju taktičkih zadataka na karti i na terenu, nivoa bataljona, brigade i divizije, sa primenom partizanske formacije. Važni predmeti su bili i topografija, nastava gađanja i fortifikacija. ⁸

Treba istaći da je naročita pažnja posvećena izboru kandidata za ovu školu i njihovom motivisanju za učenje. Školovanje u Vojnoj školi Vrhovnog štaba, za svakoga je bila posebna čast i priznanje. Vrhovni štab je zahtevao od jedinica da se u školu upućuju samo oni kandidati koji to zaslužuju i koji imaju najbolje uslove i sklonosti za napredovanje na komandnim dužnostima. S tim u vezi, na primer, u naređenju od 30. decembra 1942. godine između ostalog stoji: »I za niži i za viši kurs određeni drugovi treba da budu odabrani iz vaše jedinice, tj. koji su dosadašnjim vojno-političkim radom i razvojem to zaslužili i koji obećavaju mogućnost daljeg razvoja i usavršavanja u komandovanju i vođenju jedinica«. ⁹ Stimulisanje slušalaca za postizanje boljeg uspeha bilo je obezbeđeno i time što je komanda škole predlagala za unapređenje u viši čin i postavljanje na više dužnosti

⁷ *Zbornik*, tom II, knj. 6, str. 138; T. Radošević, *isto*, str. 118.

⁸ Vreme za izvođenje nastave iz pojedinih predmeta bilo je različito. Tako, na primer, na prvom kursu za taktiku je bilo predviđeno 40,8 odsto od ukupnog vremena školovanja, za topografiju 17 odsto, službu veze 12,5 odsto, fortifikaciju 11,6 odsto, naoružanje 8,7 odsto i političku nastavu 8,3 odsto. (*Zbornik*, tom II, knj. 8, str. 112).

⁹ *Zbornik*, tom II, knj. 6, str. 200.

one koji su se u školi najviše zalagali i postizali najbolje rezultate. Pravljen je i rang-lista slušalaca sa ocenama, koja je zatim objavljivana u Biltenu Vrhovnog štaba. Prva trojica su dobijali i nagrade Vrhovnog komandanta.¹⁰

Važna karakteristika vojnih škola je i ta da su one istovremeno bile i borbene jedinice (formirane u desetine, vodove, čete), spremne da u svakom vremenu prihvate borbu. Zato su slušaoci u toku nastave nosili naoružanje, kako bi borbena gotovost bila uvek obezbeđena. Tako, na primer, Oficirska škola Glavnog štaba Hrvatske je više puta (jednom kada su četnici upali u Srb, a drugi put kada su ustaše izbile u Udbinu) stupila u borbu kao vojna jedinica. Svakako, najsve-tliji primer u tom pogledu je inicijativa i požrtvovanje slušalaca i nastavnika Vojne škole Vrhovnog štaba 25. maja 1944. godine u borbi sa nemačkim vazдушnim desantom u drvarskoj operaciji, kada su imali zapaženu ulogu u sprečavanju i razbijanju napada preko r. Unca ka pećini u kojoj je bio Vrhovni komandant. To je istovremeno i najbolji primer koji svedoči o tome kako se istovremeno učilo i borilo.

Vojne škole u toku NOR-a radile su u teškim uslovima, posebno u pogledu smeštaja i ishrane. Najveći broj škola na oslobođenoj teritoriji bio je u najsiriromašnijim oblastima, a tamo su najčešće postojale i druge naše jedinice koje je, takođe, trebalo hraniti. »Jelo se toliko da se živi«, stoji u izveštaju komande Oficirske škole Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske. U jednom izveštaju Škole za vezu Glavnog štaba Hrvatske između ostalog stoji: »Drugovi ne dobijaju doručak, te su u vreme prepodnevne nastave gladni«. A pre podne, kao što se zna, svakodnevno su imali po šest časova nastave, i to uglavnom na terenu. U jednom izveštaju te škole stoji i sledeće: »Danas već pet dana što smo ovde, a komanda mesta nije uspela da nam redovno isporučuje hranu«. ¹¹ Sa takvim i sličnim teškoćama nosile su se sve naše škole, ali i narod i sve jedinice tokom čitavog rata. I pored teških uslova smeštaja, čestog premeštanja zbog bombardovanja i oskudne ishrane, nedostatka udžbenika i literature za učenje, ali zahvaljujući visokoj svesti, zalaganju i izuzetnim moralnim kvalitetima slušalaca, uvek su postizani visoki rezultati u školovanju. Posebni cilj i sadržaj vaspitno-obrazovnog rada je bio da obuka u ratnim vojnim školama i na kursevima bude što kraća i efikasnija i usmerena na maksimalno uopštavanje i stvaralačku primenu iskustava iz borbe.

¹⁰ Zbornik, tom II (Bilten VŠ), str. 351—354, 392—397, 431—432, 351, 393—431.

¹¹ Arhiv VII, k. 124 A, reg. br. 9-4; k. 162, reg. br. 152; i reg. br. 15-1/2.

Trebalo je shvatiti da »borbom« — kako je govorio drug Tito — »ne bi teško bilo rukovoditi kad bi za to bilo dovoljno samo znanje ma kolikog obima. Pored njega potrebna je još više vještina starješinskog kadra da to znanje efikasno primijeni u borbi. Starješini je potrebno znanje da bi razvijao sopstvenu vještinu ratovanja i prenosio na potčinjene da u svakoj borbenoj situaciji pronalaze konkretna rješenja. Zato izvršavati zadatke u potpunosti i sa najmanje žrtava — u tome se sastoji vještina komandovanja i vođenja trupa u ratu«.

Posebno se nastojalo da se završetak svakog kursa — tečaja pri vojnim školama, a posebno Vojne škole Vrhovnog štaba, obeleži svečanošću kojoj je redovno prisustvovao Vrhovni komandant sa članovima Vrhovnog štaba. Tako je na svečanosti povodom završetka prvog kursa u Jajcu, gde su prisustvovali i predstavnici savezničkih vojnih misija, Vrhovni komandant drug Tito rekao: »Osjećam veliko zadovoljstvo i ponos što mogu, danas ovdje, da pozdravim oficire — apsolvante naše prve vojne škole, i to oficire koji su već prošli kroz teške i velike bitke, koji su na bojnopolju stekli dragocjeno iskustvo, a ovdje, u vojnoj školi, dobili prvo potrebno teorijsko znanje, kako bi se spojeno i međusobno oplodeno iskustvo i znanje mogli još bolje upotrijebiti na dobrobit našeg naroda, u borbi za konačno oslobođenje svih naroda Jugoslavije ... Ovo je bio jedan kratak kurs — početak. I vaša dosadašnja borba, i ovaj kurs, i ponovo borba, i ponovo škola, iz koje će izrasti novi rukovodioci jedne istinske narodne vojske — narodni oficiri.«¹²

Pored Oficirske škole Vrhovnog štaba, radile su i vojne škole i kursevi pri pojedinim glavnim štabovima i korpusima, a i vidovske i rodovske škole. Tako je oktobra 1943. godine u Livnu formirana Vazduhoplovna vojna škola, koja je kasnije rasformirana, a ponovo formirana u Italiji januara 1944. godine, a marta 1944. u L. Katedbi kod Kaira Tenkovska vojna škola, i dr. Zbog toga što su naše vojno-političko rukovodstvo i drug Tito još od prvih ustaničkih dana uočili potrebu i značaj osposobljavanja starešinskog kadra NOV i POJ, što su za to stvarali neophodne uslove i zahtevali od nižih štabova da to čine, to je doprinelo da je od 1942. do 1945. godine radilo 36 vojnih škola i 223 kursa — tečaja, kroz koje je prošlo 28.034 slušaoca. Tako, na primer, Vojnu, a kasnije Oficirsku školu Vrhovnog štaba, završilo je od novembra 1942. do maja 1944. u Donjem Lapcu, Bihaću, Jajcu i Drvaru oko 700 slušalaca, uglavnom komandira četa,

¹² Zbornik, tom II, knj. 10, str. 402—406.

komandanata bataljona i brigada. Ona je nesumnjivo imala najveću ulogu i presudan značaj u osposobljavanju komandnog kadra NOVJ, i zbog profila kadrova koje je obučavala i zbog neposrednog uticaja Vrhovnog komandanta Josipa Broza Tita na njen program i rad u celini. Iz redova njenih slušalaca izrastao je veliki broj komandanata operativnih jedinica, među njima je 40 generala naših oružanih snaga i 35 narodnih heroja.¹³

Navedene rezultate treba posmatrati u kontekstu stalne brige Vrhovnog komandanta druga Tita za školovanjem i usavršavanjem kadrova u ratu.

U toku čitavog NOR-a i revolucije drug Tito je stalno ukazivao na značaj pravilnog izbora starešinskog kadra. Njegova briga o tome ispoljavala se kroz zahteve glavnim, operativnim, zonskim i drugim štabovima da se za starešinski kadar biraju i postavljaju oni ljudi koji su se pokazali kao sposobni i hrabri da uspešno rukovode jedinicama u borbi. U naredbi Glavnom štabu za Hrvatsku (januar 1942), između ostalog, Tito postavlja zahtev »da se za komandante, komandire i političke komesare biraju hrabri i odani drugovi, odnosno najbolji koje je borba izbacila«. A u naredbi Operativnom štabu za Bosansku krajinu (mart 1942) u zahtevu da se pristupi formiranju om-ladinskih jedinica, ističe da se na rukovodeće položaje u njima postavi »hrabar starješinski kadar, koji će imponovati mladim ljudima«.

Maja 1943. godine Vrhovni komandant je u Biltenu Vrhovnog štaba u članku »Narodni oficiri i podoficiri« ovako opisao razvoj komandnog kadra Narodnooslobodilačke vojske: »Komandni kadar naše narodne armije i partizanskih odreda stvarao se u procesu borbe sa okupatorom i domaćim izdajnicima. Radnici i seljaci, studenti i ostala poštena inteligencija učili su se ratnoj vještini u svakodnevnim ljutim bojevima. Polako, ali sigurno, stvarao se komandni kadar naše junačke NOV i POJ. Komandni kadar stvarao se i pomoću samih boraca. Borci su iz svoje sredine izdvajali i pomagali da na njihovo čelo dođu najsposobniji u ratnoj vještini. To su danas novi oficiri naše narodne vojske koji su proizvedeni dekretom Vrhovnog štaba NOV i POJ od 1. maja 1943. To su ljudi prokušani u mnogim teškim borbama, to su ljudi iz naroda, to su seljaci, radnici, studenti, intelektualci i onaj broj poštenih oficira-rodoljuba koji su došli u svoju narodnu vojsku da se zajedno s narodom bore za veliku stvar, za slobodu i nezavisnost svoga naroda, da se zajedno s narodom bore protiv okupatora i svih domaćih izdajnika«.¹⁴

¹³ Uz jubilej CVVŠ JNA, Vojno-politički informator, br. 11/77.

¹⁴ Josip Broz Tito: *Vojna djela*, VIZ, Beograd, 1961, knj. II, str. 271.

Osnovni zaključak koji se može izvući jeste da su još u toku NOR-a postavljeni solidni temelji našem sadašnjem vojnom školskom sistemu.

Kontinuitet u razvoju visokog vojnog školstva ogleda se, ne samo u nastavljaju tradicija škola i kurseva iz NOR-a, već pre svega u suštinskoj funkcionalnoj, društvenoj, idejnoj i vojnostručnoj povezanosti i direktnom oslanjanju naše savremene vojne doktrine i sadržaja nastavnih planova i programa vojnih škola na iskustvima NOR-a, u našoj koncepciji izgradnje oružanih snaga i politici školovanja kadrova na našim proverenim iskustvima, saznanjima i dostignućima. Upravo tu povezanost ratnih iskustava i teoretskog obrazovanja, odnosno povezivanje teorije i ratne prakse najbolje je izrazio Vrhovni komandant još u maju 1943. godine povodom uvođenja oficirskih činova u NOVJ rečima: »Rat je surova, ali najbolja škola za sticanje vještine komandovanja. Ali to ne znači da ne treba učiti teoriju strategije i taktike, potrebno je izučavati teoriju ratne vještine i vještinu modernog ratovanja«.¹⁵

Ovi razlozi su uticali na to da se naše vojno školstvo u svom celokupnom razvoju oslanjalo i polazilo od tih postavki i naših iskustava — stvaralački primenjivanih na nove savremene uslove u skladu sa razvojem vojne misli i novih sredstava za oružanu borbu i povećanim zahtevima za osposobljavanjem ljudskog faktora, pre svega u školovanju mladih starešina, da bi mogli umešnim rukovođenjem i komandovanjem najsvrsishodnije upotrebljavati snage i sredstva u savremenom ONOR-u.

2. Osnivanje Vojne akademije — viši stepen razvoja vojnog školstva

Do jeseni 1944. godine Narodnoslobodilačka vojska Jugoslavije je izrasla u snažnu, brojnu, dobro organizovanu i uspešno vođenu oružanu snagu. Pod rukovodstvom KPJ i druga Tita, Narodnoslobodilačka vojska Jugoslavije je već ranije bila preuzela operativno-strategijsku inicijativu i raznovrsnim ofanzivnim i kombinovanim borbenim dejstvima nanosila neprijatelju udarac za udarcem.

Posle oslobođenja jugoistočnih oblasti Jugoslavije, posebno Srbije i Beograda, NOVJ preuzima deo strategijskog fronta kroz Jugoslaviju i pojavljuje se kao ravnopravan partner savezničkih armija na evropskom ratištu.

¹⁵ Josip Broz Tito: *Vojna djela*, VIZ, Beograd, 1961, knj. II, str. 25 i 26; knj. I, str. 55.

Krajem 1944. godine, imali smo sve vidove naših oružanih snaga, a u okviru vidova postepeno su formirani i snažnije se razvijali rodovi i službe.

Oslobođenje velikog dela naše zemlje, uspostavljanje stalnog fronta, dalje narastanje NOVJ (JA) i perspektiva skorog završetka rata, stvorili su mogućnost, a i potrebu, za plansko i sistematsko školovanje starešinskog kadra za potrebe daljeg razvoja i izgradnje oružanih snaga.

Tako je Naređenjem Vrhovnog štaba NOV i POJ od 21. novembra 1944. godine formirana, u Beogradu (Topčider), Vojna akademija Demokratske Federativne Jugoslavije.¹⁶ Bila je to još jedna značajna istorijska i dalekovidna odluka vrhovnog komandanta druga Tita. U vreme dok su se još vodile žestoke bitke na bojištima Jugoslavije i na drugim ratištima, doneta je odluka da se pristupi planskom i savremenom školovanju starešinskog kadra radi što brže modernizacije nove, u oslobodilačkom ratu i revoluciji stvarane Jugoslovenske armije koja će znati i moći da štiti našu zemlju od svih spoljnih i unutrašnjih neprijatelja.

U prvu klasu Vojne akademije primljeno je 2.168 pitomaca iz svih jedinica i krajeva naše zemlje. Za pitomce su birani komandiri vodova, vodni delegati, komandiri četa i jedan broj boraca koji su imali najmanje četiri razreda tadašnje gimnazije (malu maturu). To su bili mladi, hrabri i politički aktivni borci i mlađi rukovodioci, većinom članovi KPJ i SKOJ-a. Mnogi od njih, na putu do Beograda, probijali su se kroz neprijateljske redove, često kroz front, s puškom u ruci da bi stigli na školovanje u određeno vreme.

Kolika se, u tim ratnim danima, pažnja posvećivala izboru kandidata — omladinaca za pitomce prve u ratu obrazovne vojne akademije ilustruje i depeša CK SKOJ-a upućena centralnim i pokrajinskim rukovodstvima SKOJ-a. Na osnovu nje, PK SKOJ-a za Slavoniju 24. 10. 1944. godine obaveštava o tome komesara 6. korpusa, ističući da su dobili depešu preko Vrhovnog štaba od CK SKOJ-a, u kojoj se navodi: »U Beogradu se otvara prva Vojna akademija. Zadatak je našeg komiteta da pomogne da u Vojnu akademiju dođu omladinci koji to zaslužuju. Primit će se dve hiljade od 19—22 godine, bistrih, zdravih, koji imaju sve uslove da postanu dobri oficiri... U obzir dolaze omladinci sa terena... Nastojati da pitomci budu članovi Partije i SKOJ-a. *Ne žaliti dobre sreske i okružne rukovodioce*

¹⁶ Za prvog komandanta Vojne akademije postavljen je prvi komandant Vojne škole Vrhovnog štaba i član VŠ NOV i POJ, general-potpukovnik Savo Orović, a za političkog komesara potpukovnik Mirko Kalezić.

SKOJ-a. Iz vaše pokrajine treba da dođu 250 omladinaca. Preduzeti sve da na Vojnu akademiju odu najbolji omladinci«. ¹⁷ (sve podvukao O. B.).

Odabiranju i upućivanju boraca, nižih rukovodioca i omladinaca u Vojnu akademiju, posebnu pažnju je posvećivao Vrhovni štab NOV i POJ. Tako u depeši Glavnom štabu Hrvatske od 3. decembra 1944. godine stoji: »Mi smo od vas tražili veći broj ljudstva. Nema izgleda da se ovo ljudstvo može prebaciti avionima. Zato sve to ljudstvo odmah upućujte peške preko Dalmacije, Hercegovine i Crne Gore ka Beogradu. Iskoristite za prebacivanje kamione. Kad se oslobodi komunikacija Užice — Prijepolje i mi ćemo poslati kamione u susret. Isto tako postupite i sa ljudstvom koje dolazi iz Slovenije«. ¹⁸

Put pojedinih grupa pitomaca od jedinica i mesta upućivanja do Vojne akademije u Beogradu bio je težak i dramatičan. Svakako najteže je bilo upućenim borcima-pitomcima sa područja Dalmacije, Primorja, Istre, Gorskog kotara i Like, gde su u jeku bile teške borbe protiv neprijatelja. Ovi borci, sve mladići, većinom iz 8. korpusa; s puškom u ruci i pod punom ratnom opremom krenuli su na put dugačak stotine kilometara, kako bi kao đaci-pitomci pušku zamenili knjigom. Nisu ni slutili tragediju koju će mnogi doživeti u planinama Crne Gore januara 1945. godine, sličnu onoj koju su doživeli borci u maršu preko Igmana.

Tako, na primer, u decembru se prikupilo u Splitu oko 180 budućih pitomaca. Formirali su bataljon nazvan »Bataljon pitomaca prve Vojne akademije«. Tu su saslušali govor komandanta 8. korpusa generala Petra Drapšina. Iz Splita su sredinom januara brodom prebačeni u Dubrovnik, a odatle kamionima preko Trebinja za Nikšić. Na putu od Nikšića do Kolašina, kojim su morali ići peške zbog snega i porušenih mostova, na planini Trebiješu zahvatila ih je snažna vejava koja su bili izloženi celu noć. Kad su od Nikšića stigli do manastira Morače, rečeno im je da treba još da pešače pet sati, pa će stići. Pala je noć. Hladnoća je počela sve da steže. Dvanaest sati su se borili s mrazom i stihijom, lutajući planinom. Pred zoru 24. januara su neki začuli lavež pasa i stigli do prvih kuća u Velje Duboko. Nastala je borba za njihovo spasavanje, gde su veliku ulogu i besprimernu hrabrost ispoljili stanovnici s. Velje Duboko, i posebno omladinci koji su se probili do Kolašina da obaveste jedinice i pri-

¹⁷ Arhiv VII, k. 482, br. reg. 35-7 (depeša PK SKOJ-a za Slavoniju komesaru 6. korpusa).

¹⁸ Arhiv VII, k. 119/4, reg. br. 3-1 (depeša VŠ NOV i POJ Glavnom štabu Hrvatske od 3. 12. 1944. godine).

hivate promrzle u svoje domove. Tek 26. januara probila se ekipa sa lekovima iz Kolašina da pruži pomoć promrzlim pitomcima. Jedan broj je dobio promrzline većeg stepena, pa je većina u toj situaciji prebačena u vojne bolnice 2. korpusa (koji je dejstvovao u Crnoj Gori, Sandžaku i Hercegovini). Jednom broju su zbog promrzlina amputirani prsti na nogama i rukama. Samo manji broj je kasnije prebačen avionima u Beograd na školovanje.

3. Posleratni razvoj Vojne akademije

Vojne škole i kursevi koji su formirani u ratu bili su osnova na kojoj se zasniva naš celokupni vojno-školski sistem u miru, a koji se danas ubraja u savremenije vojne školske sisteme u svetu.

U posleratnom periodu Vojnu akademiju KoV (VA KoV) su završile brojne klase (redovno i vanredno školovanje).

Školovanjem u Vojnoj akademiji KoV do sada je osposobljeno hiljade mladih starešina za prve dužnosti u jedinicama naših oružanih snaga. Deo njih su sada starešine i nastavnici pitomaca u VA KoV, slušaoci i nastavnici drugih vojnih škola ili komandiri i komandanti jedinica. U dosadašnjem razvoju VA KoV ističu se tri značajna perioda: prvi, koji je počeo formiranjem Vojne akademije 1944, pa do februara 1952. To je period dvogodišnjeg školovanja. U tom periodu školovano je sedam klasa, a nastavnički kadar činili su pretežno oficiri bivše jugoslovenske vojske koji su se vraćali iz zarobljeništva, ili su bili učesnici NOR-a, zatim jedan broj sovjetskih instruktora (do 1948. godine). Jedan broj nastavnika su bili odabrani vojni i politički rukovodioci iz naše zemlje, koji će uskoro postati osnovni kadrovski oslonac, preuzimajući postepeno sve nastavničke i rukovodeće funkcije u Akademiji.

U ovom periodu primani su za pitomce učenici iz građanstva sa šest razreda gimnazije, odnosno druge odgovarajuće srednje škole. Takvoj strukturi pitomaca bio je prilagođen i nastavni plan i program.

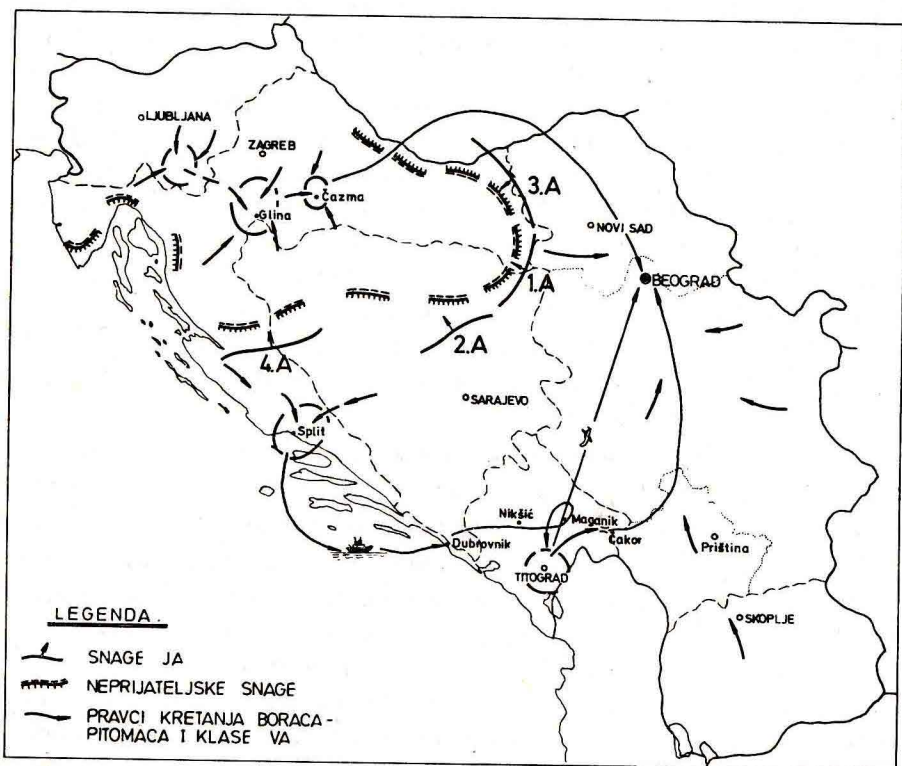
Drugi period počinje februara 1952. i traje do 1966. godine. Tada počinje period trogodišnjeg školovanja. On obuhvata školovanje pitomaca od sedme do dvadeset i treće klase. Tada je uveden kao jedan od uslova za prijem iz građanstva »da kandidati moraju imati završenu srednju školu sa odgovarajućim završenim ispitom.« U ovom periodu na školovanje su primani učenici iz građanstva i podoficiri iz jedinica. U ovoj fazi školovanja i razvoja Vojne akademije KoV znatno je usavršen nastavni plan i program, čime je obezbeđeno da

buduće starenje steknu potrebna opšteobrazovna i vojnostručna znanja iz onih oblasti koje su u neposrednoj vezi sa njihovim budućim pozivom.

Treći i najznačajniji period počinje od 1966. i traje do danas. Na školovanje se primaju učenici koji su završili neku od srednjih škola, uključujući i srednje vojne škole rodova i službi i opšte srednje vojne škole (ranije vojne gimnazije).

Zbog sve većih programskih zahteva, školovanje je u ovom periodu produženo na četiri godine, od čega dve zajedničko, a dve godine po smerovima, pri čemu se završno školovanje ostvaruje u školskim rodovskim centrima, gde se pitomci neposrednije osposobljavaju za trupne dužnosti.

Najvažniji događaj u ovom periodu svakako je dogradnja vojnog školstva i njegovo društveno vrednovanje — Zakonom o vojnim školama i naučnoistraživačkim ustanovama JNA (1973. i 1978. godine).

Pravci kretanja pitomaca 1. klase Vojne akademije Demokratske Federativne Jugoslavije

Isto tako, krupan događaj je i uvođenje poslediplomskih studija u VA KoV za sticanje akademskog stepena magistra iz vojne andragogije. Ostvareni su principi da je sistem vaspitanja i obrazovanja u vojnim školama i školskim centrima sastavni deo sistema vaspitanja i obrazovanja i školskog sistema u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji i da se stepen obrazovanja i stručni nazivi, akademski stepeni i doktorat nauka koji su stečeni u vojnim školama priznaju na celoj teritoriji Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. To je doprinelo da se još više motivišu mlade starešine da nastave redovno školovanje ili obrazovanje uz rad, radi postizanja najvećeg stepena obrazovanja i dobijanja najvećih akademskih, naučnih i nastavničkih zvanja.